

20 februari 2020
Auteur: Jeroen Kester

Onderzoek: Boeren over de stikstofcrisis

Samenvatting

Veehouders zijn politiek zat, maar deel is toch bereid tot stikstofmaatregelen

Boeren hebben het vertrouwen in politici en besturen verloren en vinden dat ze genoeg hebben gedaan in de stikstofcrisis. Desgevraagd is een deel toch bereid om zelf stikstofmaatregelen te nemen.

Dat blijkt uit onderzoek van EenVandaag en landbouwwakblad Boerderij onder ruim 1.400 veehouders in Nederland. Duizenden boeren trekken vandaag naar Den Haag om hun onvrede te uiten.

Deel boeren bereid tot maatregelen

Hoewel de meeste boeren vinden dat de landbouwsector niet meer maatregelen hoeft te nemen om uitstoot terug te dringen, is een deel desgevraagd bereid om die zelf te nemen. Zo is tweederde (67 procent) in enige bereid om over te gaan op eiwitrijk voer. Ook willen de meeste boeren nadenken over het verkopen of verleasen van stikstofruimte aan derden. De helft (50 procent) wil best overgaan op kringlooplandbouw.

Van de veehouders die vlakbij een natuurgebied boeren, is de helft van misschien (31 procent) of zeker (15 procent) bereid om zich vrijwillig uit te laten kopen, mits daar een eerlijke prijs tegenover staat.

Wantrouwen in politiek én LTO

Verder blijkt uit het onderzoek dat boeren weinig vertrouwen meer hebben in politici en besturen. De steun voor boerenbelangenorganisaties is groter. Het LandbouwCollectief vertegenwoordigt de boeren volgens ondervraagden het best.

Opvallend is het lage vertrouwen in de LTO. Slechts 38 procent steunt de organisatie die van oudsher opkomt voor de boerenbelangen in Den Haag nog. De LTO wordt afgerekend op de huidige crisis die nu plaatsvindt in de landbouw.

'Publieksonvriendelijke acties geoorloofd'

Een grote minderheid van de boeren in Nederland (39 procent) intimidatie van politici en autoriteiten geoorloofd om invloed uit te oefenen op voorgenomen stikstofmaatregelen.

Veehouders lichten toe dat ze het zien als noodzakelijk kwaad. "Helaas moet soms een grens overschreden worden voordat er geluisterd wordt. Al vind ik het persoonlijk erg ver gaan om de veiligheid van mensen in gevaar te brengen", zegt een boer in het onderzoek. Ook zijn er boeren die de ophef overdreven vinden. "Tot bepaalde hoogte, er zijn dingen gebeurd die niet hadden mogen gebeuren maar zijn door media te zwaar uitgemeten." Twee op de drie boeren (66 procent) vinden publieksonvriendelijke acties geoorloofd om een signaal te geven.

Begrip boerenacties afgenomen

EenVandaag peilde ook het begrip voor de boerenprotesten onder mensen in het land. Daaruit blijkt dat die steun sinds de eerste actie op 1 oktober sterk is afgenomen. De eerste actie op 1 oktober kon nog rekenen op steun van 89% van de mensen. Voor het tweede landelijke protest op 16 oktober kon, met 60 procent, was het begrip al minder massaal. Voor het protest van vandaag heeft nog de helft begrip.

Achtergrond veehouders in dit onderzoek

Maar allereerst, wat voor bedrijf heb je?

Rundveehouderij: 78%

Pluimveehouderij: 7%

Varkenshouderij: 11%

Combinatie van een rund-/varkens-/pluimveehouderij: 4%

Het platform Boerderij.nl heeft het onderzoek verspreid onder ... boeren in hun netwerk. Omdat de stikstofmaatregelen vooral veehouders aangaat, worden de de uitkomsten van deze groepen weergegeven in het rapport. Akkerbouwers, tuinders en andere soorten boeren worden daarmee in dit rapport buiten beschouwing gelaten. Uiteindelijk hebben 1.423 veehouders de vragenlijst volledig ingevuld. De verhouding varkenshouders, pluimveehouders en rundveehouders in dit onderzoek zijn na respons in lijn met de daadwerkelijke verhouding van veehouders in Nederland volgens cijfers van.

In welke provincie staat jouw boerenbedrijf?

Groningen: 5%

Friesland: 10%

Drenthe: 7%

Overijssel: 19%

Flevoland: 2%

Gelderland: 17%

Utrecht: 5%

Noord-Holland: 4%

Zuid-Holland: 6%

Zeeland: 2%

Noord-Brabant: 16%

Limburg: 7%

Buiten Nederland: 1%

Hoe ver staat je boerenbedrijf van een N2000-gebied?

0 - 0,5 kilometer: 7,5%

0,5 - 1 kilometer: 7%

1 - 3 kilometer: 19%

3 - 5 kilometer: 16%

5 kilometer of verder: 43%

Weet niet: 8%

Volgens recente, officiële metingen is het gemiddeld aantal dieren per bedrijf in Nederland in de verschillende sectoren als volgt:

Melkvee: 95 (jongvee niet meegerekend)

Vleeskalveren: 650

Legpluimvee: 40.000

Vleeskuikens: 80.000

Vleesvarkenshouderij: 1.600

Zeugenhouderij: 550

Als je kijkt naar het gemiddelde in jouw sector, is het aantal dieren in jouw bedrijf hoger dan gemiddeld, gemiddeld of lager dan gemiddeld?

Groter dan gemiddeld: 37%

Ongeveer gemiddeld: 23%

Kleiner dan gemiddeld: 39%

Geen opgave: 1%

Boeren over de stikstofcrisis

Veehouders gematigd tevreden over staat bedrijf; omvang vooral gegroeid

Is het aantal dieren in je bedrijf de afgelopen 10 jaar gegroeid, afgenomen of gelijk gebleven?

Gegroeid: 42%

(Ongeveer) gelijk gebleven: 42%

Afgenomen: 14%

Weet niet / ik ben nog geen 10 jaar eigenaar van mijn bedrijf: 2%

Hoe zou je de huidige financiële stand van je boerenbedrijf omschrijven?

Zeer goed: 8%

Redelijk goed: 39%

Niet goed / niet slecht: 38%

Redelijk slecht: 11%

Zeer slecht: 3%

Weet niet / zeg ik liever niet: 2%

Aan boeren die de stand van hun bedrijf als slecht ervaren (n=199). Er waren meerdere antwoorden mogelijk.

Wie is er volgens jou vooral verantwoordelijk dat het slecht gaat met je bedrijf?

Jij zelf: 11%

Supermarkten: 42%

De provinciale politiek: 23%

De landelijke politiek: 67%

De consument: 23%

Anders: 12%

Weet niet / geen mening: 3%

Boeren over de stikstofcrisis

Derde veehouders vindt dat uitstoot moet worden teruggebracht

Boer en natuur

De volgende vragen gaan over de balans tussen boeren en natuur.

In hoeverre vind je ondernemen in evenwicht met de natuur belangrijk?

Zeer belangrijk: 16%

Redelijk belangrijk: 63%

Niet zo belangrijk: 16%

Helemaal niet belangrijk: 3%

Weet niet / geen mening: 2%

Stikstofnorm

In mei vorig jaar heeft de Raad van State, de hoogste rechter in Nederland, het Nederlandse stikstofbeleid (het Programma Aanpak Stikstof) afgekeurd. De rechter constateerde dat Nederland meer stikstof uit dan volgens de wet mag. Diverse kleine en grote projecten, zoals uitbreidingen van boerenbedrijven, nieuwe woningen en de aanleg van wegen en vliegvelden, moeten opnieuw goedkeuring krijgen of gaan zelfs niet door.

Vind je wel of niet dat de stikstofuitstoot in Nederland moet worden terug gebracht?

De stikstofuitstoot moet wel worden terug gebracht: 34%

De stikstofuitstoot moet niet worden terug gebracht: 51%

Weet niet / geen mening: 15%

Boeren over de stikstofcrisis

Landbouw moet niet meer doen om uitstoot terug te dringen

Het RIVM heeft berekend dat de meeste stikstofuitstoot in Nederland wordt veroorzaakt door de landbouwsector. Sommigen vinden dat de landbouw meer moet doen om stikstofuitstoot te beperken. Anderen vinden dat de landbouwsector de afgelopen jaren al veel heeft gedaan om stikstofuitstoot te beperken en dat andere sectoren meer moeten doen.

Vind je wel of niet dat de landbouwsector meer moet doen om de stikstofuitstoot in Nederland terug te dringen?

De landbouwsector moet meer doen om uitstoot terug te dringen: 14%

De landbouwsector moet niet meer doen om uitstoot terug te dringen: 81%

Weet niet / geen mening: 6%

Veel veehouders vinden dat de landbouwsector onevenredig veel hebben gedaan om stikstofuitstoot op hun bedrijf terug te brengen. Veel van hen vinden dat andere sectoren eerst aan de beurt zijn. Een veehouder zegt daarover: "Als alle sectoren net procentueel net zoveel doen als de landbouw de laatste jaren gedaan heeft, zijn alle problemen voorbij." Ook vertrouwen veel boeren de berekeningen van het RIVM niet waarop de stikstofuitstoot per sector is gebaseerd. Daaruit bleek dat de landbouw de meest vervuilende sector is.

Heb je de afgelopen 10 jaar zelf iets gedaan om de stikstofuitstoot op jouw bedrijf terug te dringen?

Ik heb nauwelijks iets gedaan om stikstof terug te dringen: 13%

Minder dieren gaan houden: 18%

Mest toegediend met minder ammoniakemissie: 45%

Ander veevoer toegepast: 32%

Emissiearme stalsysteem toegepast: 34%

Technologische innovaties toegepast: 10%

Anders: 11%

Boeren over de stikstofcrisis

2 op de 3 hebben geen goed beeld van de gevolgen van de stikstofcrisis

Stikstofmaatregelen politiek

Omdat de landbouwsector verantwoordelijk is voor een groot deel van de stikstofuitstoot in Nederland overweegt het kabinet korte en lange termijnmaatregelen om die terug te dringen. Het kabinet en boerenbelangenorganisaties presenteerden 7 februari welke maatregelen er worden genomen.

In hoeverre heb je op dit moment een beeld van wat de huidige ontwikkelingen in de stikstofdiscussie zullen betekenen voor jouw bedrijf?

Heel duidelijk beeld: 7%

Redelijk duidelijk beeld: 22%

Redelijk onduidelijk beeld: 30%

Heel onduidelijk beeld: 37%

Weet niet / geen mening: 3%

Veehouders zien dat het kabinet wel geld beschikbaar stelt, maar hebben de ervaring dat zij daar niet bij kunnen. Een boer daarover: "Ik heb nog geen idee wat dit voor ons gaat betekenen. Dat geld loopt over te veel schijven en er blijft te veel aan de strijkstok hangen." Ook vinden boeren dat ze geen lijn zien in de politieke besluiten als het gaat om duurzaamheid. "De politiek slingert ons elk jaar een andere kant op. Er zit geen lijn in. Men wil graag kringlooplandbouw, maar de wetten en regels zitten zo in elkaar dat zoveel mogelijk intensiveren economisch het best uitpakt", aldus een veehouder in het onderzoek.

Boeren over de stikstofcrisis

Veehouders verdeeld over stikstofmaatregelen kabinet

Het kabinet heeft een aantal maatregelen gepresenteerd die zij en de provincies de komende tijd zullen uitrollen.

Kun je per mogelijke stikstofmaatregel aangeven of je er positief of negatief over denkt?

	Positief	Negatief	WN/Geen mening
Vrijwillige uitkoop van boerenbedrijven rond natuurgebieden	54%	34%	12%
Overgang op minder eiwitrijk voer	40%	40%	20%
Verplaatsen van het boerenbedrijf naar een gebied met meer 'stikstofruimte' met subsidie van de overheid	38%	49%	13%
Stimuleren van de overgang op kringlooplandbouw met subsidie van de overheid	34%	49%	17%
Stimuleren van technologie en innovatie voor boerenbedrijven om minder stikstof uit te stoten met subsidie van de overheid	61%	28%	11%
Mogelijkheid voor boeren om hun stikstofruimte te verkopen of te verhuuren aan derden	50%	38%	12%
De inzet van bedrijfscoaches om boeren te begeleiden bij het veranderen van bedrijfsvoering	26%	52%	22%

Boeren over de stikstofcrisis

4 op de 10 bereid om desgevraagd maatregelen te nemen

Boeren zijn wisselend positief over de de maatregelen die het kabinet en boerenorganisaties hebben gepresenteerd. Ook al is het niet meteen voor hen een optie, denken veel boeren dat vrijwillige uitkoop voor andere agrariërs een goede uitkomst zou zijn. Daar moet wel een eerlijke prijs voor komen, stellen zij als kanttekening. Het minder eiwitrijk veevoer is voor boeren een redelijk eenvoudige toepassing, ook al zeggen veel boeren dat al te hebben gedaan. Verder juichen boeren geld voor innovatie alleen maar toe, al zijn ze sceptisch of dat geld hen daadwerkelijk bereikt.

In hoeverre ben je zelf bereid om (nog meer) maatregelen te nemen om de stikstofuitstoot van jouw bedrijf terug te dringen?

Zeer bereid: 5%

Redelijk bereid: 35%

Niet zo bereid: 37%

Helemaal niet bereid: 21%

Weet niet / geen mening: 3%

Boeren over de stikstofcrisis

Meeste veehouders bereid om over te gaan op minder eiwitrijk voer, kringlooplandbouw en stikstofruimte te verkopen of verlagen

Ben je van onderstaande maatregelen wel of niet zelf bereid om ze te nemen?

	Wel toe bereid	Misschien toe bereid	Niet toe bereid	WN/Niet van toepassing
Vrijwillige uitkoop van jouw bedrijf door de overheid	13%	22%	53%	12%
Overgang op minder eiwitrijk voer	25%	39%	29%	8%
Verplaatsen van jouw boerenbedrijf naar een gebied met meer 'stikstofruimte'	6%	14%	63%	17%
Overgaan op kringlooplandbouw met subsidie van de overheid	17%	33%	40%	10%
Het verkopen of verleasen van stikstofruimte aan derden	23%	27%	41%	10%
Gebruiken van een bedrijfscoach om je te begeleiden bij het veranderen van bedrijfsvoering	14%	25%	50%	12%

Veehouders in het onderzoek zijn redelijk bereid om zelf desgevraagd maatregelen te nemen. Wel vinden ze het belangrijk dat ze daar goed voor gecompenseerd worden. Ondervraagde veehouders vinden de maatregelen vooralsnog wel te vaag om concreet te zeggen wat ze wel en niet willen. Zo is voor een groot deel van de boeren onduidelijk wat het kabinet met kringlooplandbouw bedoeld en verwacht van boeren. Andere maatregelen, zoals het overgaan op minder eiwitrijk veevoer, zijn wel concreter. Over het verkopen of verleasen van stikstofruimte zijn veehouders positief omdat ze dit zien als oplossing voor boeren die ontwikkelruimte houden en tegelijk andere sectoren, zoals de woningbouw, op gang kan houden. Tot slot vragen boeren, als zij het kabinet tegemoet komen in stikstofmaatregelen, om een hervorming van de markt, waarin zij eerlijke prijzen krijgen voor hun producten.

Boeren over de stikstofcrisis

Weinig boeren verwachten te stoppen door de stikstofcrisis

Het kabinet stelt een fonds beschikbaar voor boeren om om te schakelen naar kringlooplandbouw. Het kabinet gaat nog in gesprek met belangenorganisaties en wetenschappers om te bepalen hoe dat fonds doelmatig kan bijdragen aan de stikstofkwestie. Ook zegt het kabinet wetgeving te willen aanpassen die de omslag naar kringlooplandbouw in de weg staat.

Ben je het eens of oneens met de volgende stelling?

'Voor mij is duidelijk wat het kabinet verwacht van mij als het spreekt over de omschakeling naar kringlooplandbouw.'

Eens: 13%

Oneens: 74%

Weet niet / geen mening: 13%

In hoeverre overweeg je te stoppen met je boerderij door de huidige stikstofcrisis?

Ik ga zeker stoppen: 4%

Ik overweeg om te stoppen maar weet het nog niet zeker: 12%

Ik denk niet dat ik ga stoppen: 27%

Ik ga zeker niet stoppen: 52%

Weet niet / geen mening: 4%

Stoppen is voor veel boeren geen optie. Zij lichten toe dat ze dat doen uit liefde voor het vak, maar ook omdat zij een gezin hebben die onderhouden moet worden. Een veehouder in het onderzoek: "Ik heb drie jonge kinderen en stoppen komt er bij mij niet in. Ik heb 120 melkkoeien en daar leef ik voor. 24/7". Ook zien zij de stikstofcrisis juist niet als aanleiding om te stoppen met hun bedrijf. Een boer: "Ik zal nooit stoppen omdat een overheid dit wenst. Ben boer geworden om te boeren, ben daar theoretisch en praktisch voor opgeleid. Boer zijn is een manier van leven en werken welke gecombineerd is."

Aan boeren die aangeven zeker te stoppen of dat overwegen (n=235). Er waren meerdere antwoorden mogelijk.

Je gaf aan te overwegen om te stoppen met je boerderij door de stikstofcrisis.

Wat is de belangrijkste reden of redenen dat je wil of overweegt te stoppen?

Ik heb geen opvolger voor mijn bedrijf: 55%

Ik kan het geld van de uitkoop goed gebruiken: 15%

Ik wil wat anders gaan doen: 9%

Er zijn te veel regels: 64%

De prijzen voor mijn product(en) zijn te laag: 38%

Op mijn huidige locatie zit ik klem: 8%

Mijn bedrijf is te klein / heeft geen toekomstperspectief: 17%

Een andere reden: 13%

Weet niet / geen mening: 0%

Als je stopt met boeren, weet je op dit moment wat je daarna gaat doen?

Nee, dat weet ik (nog) niet: 42%

Ja, een andere onderneming starten (buiten de landbouwsector): 10%

Ja, bij een ander landbouwbedrijf in dienst: 4%

Ja, bij een ander niet-landbouwbedrijf in dienst: 2%

Ja, met (vervroegd) pensioen: 23%

Ja, een landbouwbedrijf in het buitenland beginnen: 10%

Ja, iets anders: 8%

Boeren over de stikstofcrisis

Weinig boeren verwachten te emigreren door de stikstofkwestie

Volgens meerdere gespecialiseerde bureaus die boeren helpen met emigreren is er een stijging van het aantal boeren dat overweegt hun boerenbedrijf te verhuizen naar het buitenland.

Ben je van plan om met je boerenbedrijf te emigreren naar het buitenland naar aanleiding van de stikstofkwestie of niet? Zo ja, naar welk land?

Ja, ik vertrek en heb al iets gekocht in het buitenland, namelijk in: 1%

Ja, ik heb nog niets gekocht maar overweeg te emigreren naar: 4%

Nee, ik overweeg niet te emigreren maar dat kan nog veranderen: 20%

Nee, ik ben niet van plan te emigreren: 72%

Weet niet / geen mening: 3%

Weinig boeren zijn van plan om te emigreren naar aanleiding van de stikstofcrisis. De meeste boeren hechten sterk aan Nederland en de ideale omstandigheden om in te boeren. "We wonen in één van de mooiste landen van de wereld om voedsel te produceren. Het is toch van de zotte dat alleen vanwege regelgeving er zo veel mensen dit land willen verlaten. Mij krijgen ze niet weg, ik woon hier prachtig", aldus een veehouder in het onderzoek.

Boeren over de stikstofcrisis

Weinig vertrouwen van boeren in de politiek

Vertrouwen instanties

De volgende vragen gaan over de politiek en belangenorganisaties.

In hoeverre heb je vertrouwen in de volgende politieke instanties of individuen?

	Veel vertrouwen	Redelijk wat vertrouwen	Weinig vertrouwen	Geen vertrouwen	WN/ Geen mening
Kabinet Rutte III	1%	14%	32%	51%	1%
Mark Rutte, premier	3%	19%	29%	48%	1%
Carola Schouten, minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit	4%	20%	32%	43%	1%
Het politieke bestuur in mijn provincie	2%	22%	34%	38%	4%

Vooraf bij boeren in Groningen, Zuid-Holland en Noord-Brabant is de steun voor provinciale politici laag. In het bestuur van Friesland, Drenthe en Limburg is onder boeren uit die provincies wat meer vertrouwen. Hoewel dit vaak ook slechts een minderheid is.

Boeren over de stikstofcrisis

Minderheid boeren vertrouwt LTO nog

En in hoeverre heb je vertrouwen in de volgende organisaties die opkomen voor boerenbelangen in Nederland?

	Veel vertrouwen	Redelijk wat vertrouwen	Weinig vertrouwen	Geen vertrouwen	WN/ Geen mening
LTO	10%	28%	32%	29%	1%
Agractie	28%	51%	12%	3%	6%
Farmers Defense Force	33%	36%	18%	11%	2%
POV (Producenten Organisatie Varkenshouderij*)	43%	40%	12%	2%	2%
NMV (Nederlandse Melkveehouders Vakbond)**	21%	45%	18%	7%	8%
Het Landbouwcollectief	38%	47%	10%	3%	2%

* alleen varkenshouders

** alleen melkveehouders

Boeren over de stikstofcrisis

Landbouwcollectief vertegenwoordigt boerenbelangen het beste

En welk van de volgende algemene landbouworganisaties komt volgens jou het beste op voor de belangen van boeren in Nederland?

LTO: 10%

Agractie: 7%

Farmers Defence Force: 29%

Het Landbouwcollectief: 45%

Geen van deze: 4%

Weet niet / geen mening: 5%

Veehouders hebben het meest vertrouwen in het LandbouwCollectief. De organisatie waarin de grootste boerenorganisaties zijn vertegenwoordigd wordt vertrouwd door de saamhorigheid waarmee het optreedt in de huidige discussie. Een boer: "Omdat het landbouwcollectief namens 13 belangenbehartigers spreekt kan de politiek ze niet goed tegen elkaar uitspelen en hebben ze meer te vertellen." Ook Farmers Defence Force (FDF) krijgt steun van veel veehouders maar gaat volgens een deel ook te ver en is te agressief.

Het vertrouwen in de LTO is relatief laag. De organisatie die tientallen jaren boeren in Den Haag vertegenwoordigt, wordt afgerekend op de huidige crisis die nu plaatsvindt in de landbouw. "Dertig jaar lobby en vergaderen van LTO heeft ons tot hier gebracht! Een nieuwe organisatie krijgt in een half jaar meer voor elkaar via het landbouwCollectief dan de organisatie die zegt alle boeren te vertegenwoordigen", zegt een boer in het onderzoek.

Boeren over de stikstofcrisis

FVD, CDA en SGP vertegenwoordigen boeren het best in de Twee

En welke politieke partij(en) in de Tweede Kamer komt volgens jou het beste op voor de belangen van boeren in Nederland?

Je kunt er minimaal één en maximaal drie selecteren.

VVD 9%
PVV 8%
CDA 37%
D66 1%
GroenLinks 1%
SP 0%
PvdA 0%
ChristenUnie 10%
Partij voor de Dieren 1%
50PLUS 1%
DENK 0%
SGP 37%
Forum voor Democratie 38%
Weet niet / geen van deze 17%

Veehouders die het CDA aanvinken, doen dat om de kennis die lokale en regionale politici hebben van de sector en de van oudsher positieve houding richting boeren. Ook de SGP wordt veel aangevinkt, vaak om dezelfde redenen als het CDA.

FVD begint de boer volgens respondenten de laatste tijd te vinden. Ze waarderen de partij om de kritische houding richting de gevestigde orde en ze hebben het gevoel dat deze partij als enige niet achter de meute aanloopt. Ze zetten daar als kanttekening bij dat de partij zich nog wel moet bewijzen.

Boeren over de stikstofcrisis

Helft boeren heeft interesse in nieuwe boerenpartij

BoerBurgerBeweging

Sinds de stikstofkwesitie is een politieke partij, de BoerBurgerBeweging (BBB), opgericht die wil opkomen voor boerenbelangen in politiek Den Haag. Volgens de initiatiefnemers is er in Den Haag te weinig begrip voor het belang en de standpunten van boeren.

In hoeverre voel je je op dit moment aangetrokken tot de BoerBurgerBeweging (BBB)?

Sterk: 18%
Redelijk: 31%
Niet zo: 28%
Helemaal niet: 12%
Weet niet / ik ken de partij niet: 11%

Boeren over de stikstofcrisis

4 op de 10 vinden dat intimidatie bij stikstofprotesten moet kunnen

Boerenprotesten

De volgende vragen gaan over de boerenprotesten die sinds 1 oktober plaatsvinden in Nederland. Op 1 oktober vond er een landelijke actie plaats waarbij boeren met tractoren naar het Malieveld trokken. Op 14 oktober voerden boeren actie voor diverse provinciehuizen en op 16 oktober protesteerden boeren wederom in Den Haag. 18 december protesteerden boeren bij distributiecentra van supermarkt en op het Media Park in Hilversum.

Heb je zelf deelgenomen aan de volgende boerenprotesten?

	Ja	Nee	WN/Geen mening
Landelijke boerenprotest op 1 oktober	36%	62%	1%
Provinciale protesten rond 14 oktober	37%	62%	1%
Landelijke boerenprotest op 16 oktober	28%	70%	2%
Landelijke boerenprotest op 18 december	19%	80%	2%
Lokale protesten na 18 december	21%	77%	2%

Vind je dat intimidatie van politici en autoriteiten door boeren wel of niet moet kunnen om invloed uit te oefenen op het totstandkomen van stikstofmaatregelen?

Moet wel kunnen: 39%

Moet niet kunnen: 45%

Weet niet / geen mening: 17%

Boeren over de stikstofcrisis

Tweederde vindt toon organisatoren boerenacties niet te hard

Veehouders lichten toe dat ze het zien als noodzakelijk kwaad. "Helaas moet soms een grens overschreden worden voordat er geluisterd wordt. Al vind ik het persoonlijk erg ver gaan om de veiligheid van mensen in gevaar te brengen", zegt een boer in het onderzoek. Ook zijn er boeren die de ophef overdreven vinden. "Tot bepaalde hoogte, er zijn dingen gebeurd die niet hadden mogen gebeuren maar zijn door media te zwaar uitgemeten."

Ben je het eens of oneens met de volgende stellingen over boerenacties?

	Eens	Oneens	WN/Geen mening
Publieksonvriendelijke acties van boeren vind ik geoorloofd om een signaal af te geven.'	66%	27%	7%
Ik denk dat het begrip van mensen in het land voor de boerenacties afneemt bij publieksonvriendelijke acties.'	57%	33%	11%
De toon die de organisatoren van de boerenprotesten aanslaan is te hard.'	21%	67%	12%

EenVandaag Opiniepanel

Over dit onderzoek

Aan het onderzoek, gehouden van 11 tot en met 15 februari 2020, deden 1.912 boeren mee. Daarvan waren er 1.423 eigenaar van een veehouderij. Voor dit onderzoek is samengewerkt met platform Boerderij.nl. EenVandaag heeft de vragenlijst opgezet in samenspraak met redacteuren van Boerderij.nl. De boerderij heeft het onderzoek verspreid onder de ruim 14.000 eigenaren van veehouderijen in het bestand van het medium. De verhouding tussen verschillende soorten veehouders (pluimvee, varkens, melkvee, combinatie daarvan) in het onderzoek is in lijn met de daadwerkelijke verhouding van veehouders in Nederland.

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met onderzoekers Jeroen Kester: Jeroen.kester@eenvandaag.nl.

Over het EenVandaag Opiniepanel

Het EenVandaag Opiniepanel bestaat uit ruim 55.000 mensen. Zij beantwoorden vragenlijsten op basis van een online onderzoek. De uitslag van de peilingen onder het EenVandaag Opiniepanel zijn na weging representatief voor zes variabelen, namelijk leeftijd, geslacht, opleiding, burgerlijke staat, spreiding over het land en politieke voorkeur gemeten naar de Tweede Kamerverkiezingen van 2017. Panelleden krijgen ongeveer één keer per week een uitnodiging om aan een peiling mee te doen. Op de meeste onderzoeken respondeert 60 tot 70 procent van de panelleden.

De resultaten van het EenVandaag Opiniepanel worden gepresenteerd door Gijs Rademaker en Joyce Boverhuis in EenVandaag (ma-za 18:15 uur, NPO1)

Begrip boerenprotesten panel

Zorgen over het stikstofbesluit

In 2019 heeft de rechter het Nederlandse stikstofbeleid (het Programma Aanpak Stikstof) afgekeurd. Volgens de rechter stoot Nederland meer stikstof uit dan volgens de wet mag. Diverse kleine en grote projecten, zoals uitbreidingen van boerenbedrijven, nieuwe woningen en de aanleg van wegen en vliegvelden, moeten opnieuw goedkeuring krijgen of gaan zelfs niet door.

Vind je wel of niet dat de stikstofuitstoot in Nederland moet worden teruggebracht?

De stikstofuitstoot moet wel worden teruggebracht: 61%
De stikstofuitstoot moet niet worden teruggebracht: 29%
Weet niet / geen mening: 9%

In hoeverre maak je je zorgen om de gevolgen van het stikstofbesluit van de rechter voor Nederland?

Veel zorgen: 21%
Redelijk wat zorgen: 38%
Niet zo veel zorgen: 27%
Geen zorgen: 10%
Weet niet / geen mening: 4%

Begrip boerenprotesten panel

Stikstofuitstoot van de landbouwsector

Het RIVM heeft berekend dat de meeste stikstofuitstoot in Nederland wordt veroorzaakt door de landbouwsector. Sommigen vinden dat de landbouw meer moet doen om stikstofuitstoot te beperken. Veel boeren vinden dat de landbouwsector de afgelopen jaren al veel heeft gedaan om stikstofuitstoot te beperken en dat andere sectoren meer moeten doen.

Vind je wel of niet dat de landbouwsector meer moet doen om de stikstofuitstoot in Nederland terug te dringen?

De landbouwsector moet meer doen om de uitstoot terug te dringen: 50%
De landbouwsector moet niet meer doen om de uitstoot terug te dringen: 39%
Weet niet / geen mening: 11%

Begrip boerenprotesten panel

Nieuwe boerenstakingen in Den Haag

Woensdag 19 februari is er een nieuwe protestactie van boeren aangekondigd. Op het Koekamp, naast het Malieveld, zijn ze van plan te protesteren tegen de stikstofmaatregelen van het kabinet.

Organisator Farmers Defence Force (FDF) heeft boeren opgeroepen geen trekkers op het Malieveld te parkeren. Ook worden boeren gevraagd niet met trekkers de snelweg op te gaan. De vorige boerenprotesten leidden tot lange files op de snelwegen en schade aan het Malieveld.

In hoeverre heb je begrip voor de aangekondigde acties van woensdag?

Veel begrip: 30%
Redelijk wat begrip: 19%
Niet zoveel begrip: 20%
Geen begrip: 30%
Weet niet / geen mening: 1%

	Begrip	Geen begrip	Weet niet / geen mening
1 oktober 2019	89%	11%	0%
10 oktober 2019	72%	17%	1%
16 oktober 2019	60%	38%	2%
20 februari 2020	49%	50%	1%

Begrip boerenprotesten panel

Weinig begrip voor de manier van protesteren

Boeren protesteerden eerder tegen maatregelen van het kabinet om stikstofuitstoot terug te dringen. Op 1 oktober vond er een landelijke actie plaats waarbij boeren met tractoren naar het Malieveld trokken. Op 14 oktober voerden boeren actie voor diverse provinciehuizen en op 16 oktober protesteerden boeren wederom in Den Haag. 18 december protesteerden boeren bij distributiecentra van supermarkten en op het Mediapark in Hilversum.

Welke van de onderstaande uitspraken past het beste bij jouw mening over de komende boerenacties?

'De boeren hebben nu voldoende duidelijk gemaakt wat zij willen, het moet nu stoppen': 53%
'De boeren mogen wat mij betreft nog meer actie voeren om duidelijk te maken wat zij willen': 43%
Weet niet / geen mening: 4%

De agrarische sector heeft genoeg gelegenheid gehad om hun zorgen te uiten.

Ik begrijp hun boosheid, maar ik vind de manier van protesteren niet erg sociaal.

Begrip boerenprotesten panel

Weinig begrip voor de manier van protesteren

Op 14 oktober protesteerden boeren bij provinciehuizen tegen stikstofmaatregelen die provincies wilden doorvoeren. Bij een aantal provinciehuizen werden bestuurders en autoriteiten geïntimideerd en werden vernielingen aangericht. Sommige van die provinciebesturen besloten na deze protesten de voorgenomen stikstofmaatregelen in te trekken.

Vind je dat intimidatie van politici en autoriteiten door boeren wel of niet moet kunnen om invloed uit te oefenen op het totstandkomen van stikstofmaatregelen?

Moet wel kunnen: 18%

Moet niet kunnen: 75%

Weet niet / geen mening: 7%

EenVandaag Opiniepanel

Over dit onderzoek

Aan het onderzoek deden 26.755 leden van het EenVandaag Opiniepanel mee. De resultaten zijn na weging representatief voor zes variabelen, namelijk leeftijd, geslacht, opleiding, burgerlijke staat, spreiding over het land en politieke voorkeur gemeten naar de Tweede Kamerverkiezingen van 2017. Het onderzoek werd gehouden van 17 tot en met 19 februari.

Over het EenVandaag Opiniepanel

Het EenVandaag Opiniepanel bestaat uit ruim 55.000 mensen. Zij beantwoorden vragenlijsten op basis van een online onderzoek. De uitslag van de peilingen onder het EenVandaag Opiniepanel zijn na weging representatief voor zes variabelen, namelijk leeftijd, geslacht, opleiding, burgerlijke staat, spreiding over het land en politieke voorkeur gemeten naar de Tweede Kamerverkiezingen van 2017. Panelleden krijgen ongeveer één keer per week een uitnodiging om aan een peiling mee te doen. Op de meeste onderzoeken respondeert 60 tot 70 procent van de panelleden.

